

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמודם
"תלפזת היום"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

338

דיני מקום המקדש בזמננו - ב' | פרשת כי תצא תשפ"ד

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

איסור להיכנס להר הבית

האיסור במקומו עומד

א. בגליון הקודם (337) הארכנו באיסור עלייה להר הבית בזמננו בהסכמת כל הפוסקים המפורסמים, בעיקר משום איסור טומאת מקדש מפאת ספיקות בשיטות חלוקות וסותרות על מיקומו המדויק של העזרה מקום שנאסר לטמא מת ליכנס וכולנו בחזקת טמאי מת (שם אות י"ד), וכן משום אי בהירות על מקום מחנה לוייה שבה נאסרו לטמאים בטומאות היוצאות מהגוף (אות ט"ו) יחד עם קושי הדקדוק בהלכות טהרה (אות ט"ז), וכן נקטו כל הפוסקים של הדור שלפנינו וכן פוסקי זמננו לאסור להיכנס לשום שטח שבהר הבית, וכך הוא המנהג המקובל מקדמת דנא אצל כל החרדים ויראי השם.

ב. מאז שהוצאנו את הגליון, קיבלנו הרבה תגובות מהרבה גווני ומגזרי יהודים שבאו מצידים עם מקורות של שיטות יחידאות, סברות מחודשות, חשבונות והנהגות שונות מיחידים תימהוניים שאכן עלו להר הבית למקומות שונים, והיות שיש כמה יחידים שמורים היתר לעצמם נגד פוסקי דורנו ועולים להר הבית מתוך הפקרות וזלזול כשמבוססים על חשבונות וסברות מפוקפקים וגם מעודדים אחרים לעלות בעליה שהוא ירידה כאילו שזה מצוה ורצון ה', ומאחר שהם התאכזבו הרבה מהגליון הקודם ששלל עלייה להר הבית לחלוטין, ביקשו מאיתנו לבוא לתקן ולכלול גם את דעותיהם ושיטתם בגליון הנוכחי.

ג. וכתגובה, הרי אנו באים שוב בלוחות שניות לחזור ולחזק את איסור העלייה להר הבית, והאיסור של כל פוסקי דורנו במקומו עומד, וח"ו להשתכנע מקלי דת להיכנס לספיקות באיסור כרת ובאיסור החמור של מקדשי תיראו, ועם כל רגשות הלב להתקרב למקום השכינה מ"מ מוטל עלינו לקיים את מה שכתוב בתורתנו הק' "ועשית ככל אשר יורוך" שמתייחס לפסקי הגדולים אשר שימשו רבנים מפורסמים ולא כאלו שבדו מלבם סברות מחודשות ועושים מעשה על פיהם.

ד. ומאחר שמפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מבית מקדשינו, עלינו מוטל רק לעשות תשובה ולהתפלל שיחזיר שכינתו לציון ולא ח"ו להוסיף חטא על חטאנו. ואז, ורק אז, אחר טהרה כראוי נזכה להיראות בבית מקדשינו, שיהיה במהרה בימינו.

מחטיאים אחרים ליכנס שלא בטהרה

ה. בגליון שעבר הבאנו שלדאבננו יש שמקילים דעת ונכנסים למקומות מסוימים בהר הבית אחרי טהרה סימלית במקוה, בטענה שמקומות אלו לרוב דיעות אין צד שהוא מקום המוגדר כמחנה לוייה. אבל הם שוכחים פרט גדול בטענתם, והוא, שכדי שיהודים יוכלו לעלות להר הבית מטעמי ביטחון, צריכים להוסיף ולהצמיד אליהם הרבה אנשי ביטחון ושוטרים חילוניים [וצלמים כדי לפרסם את עלייתם, אחרת אינו כדאי להם..], ובודאי שהם לא מדקדקים בטהרה כלל אלא עולים בטומאתם, הרי בעלייתם הם מחטיאים אחרים.

ו. לפני עוור לא תתן מכשול. ואין זה טענה שבין כך הם נמצאים שם מפקודת הממשלה, שהרי כשעולים יהודים להר הבית הרי זה מצריך הרבה יותר שוטרים מהרגיל [בואו נראה האם הם עולים בלי שוטרים..], הרי העולים ההרה עוברים על "לפני עוור לא תתן מכשול" ומחטיאים אחרים להיכנס שלא בטהרה, וחטאם על ראשם.

ז. שוטרים נכרים. ואפילו אם השוטרים השומרים על העולים להר הבית הם נכרים כגון ערבים או דרוזים, מ"מ קיים איסור לגוים להיכנס למקום שמוגדר מן החיל ולפנים אף בזמן הזה, ואנו מסופקים על מיקומו המדויק, והם בודאי לא נזהרים בזה, ולכן המכשיל אותם להיכנס לשם עובר על לאו ד"לפני עוור לא תתן מכשול" (הר הקודש עמ' שכ"ט, דרך הקודש דף י' ע"א בשם המהר"ט).

עוד דינים הנוגעים למקום המקדש

קדושת אוויר הר הבית

ח. מרפסת בולטת להר הבית. מבואר בפוסקים שגם אוויר הר הבית נתקדש, לכן גגין ועליות של הר הבית נתקדשו בקדושת הר הבית (מנ"ח סוף מצוה שס"ב, ש"ת הרדב"ז ח"ב סי' תרצ"א), ולכן אין להיכנס לעליות או מרפסות הבנויות סביב לבית המקדש ובולטות לתוך אויר מקום המקדש.

ט. לטוס מעל הר הבית. כמו כן אסור לטוס [fly] או לעבור עם מסוק [helicopter] באויר מקום המקדש אפילו בגובה רב, מפני שקדושת העזרה חלה גם על האוויר שמעליה עד לרקיע (ש"ת באר משה ח"ז ק' עלעקטריק סי' ק', צפנת פענח פ"א הל' תרומות ה"ו, הר הקודש עמ' שכ"ט) ולכן אלו שטסים עם מסוק על ירושלים, צריכים להיזהר שלא יטוסו מעל מקום המקדש (הגר"י כדורי הוזכר בשערי ציון ח"ג סוף סי' כ"ז).

י. כלי שאינו מאויש. גם אסור להטיס כלי טייס אף אם אינו מאויש כגון רחפן [drone] על פי הדין שאסור לזרוק כלים טמאים למקדש (רמב"ם פ"ג ביאת מקדש ה"ז) וכל כלי מתכות יכול לקבל טומאה מבני אדם (ש"ת קנין תורה ח"ג סי' ב"ח, הגריש"א, קו' הליכות והנהגות לבין המצרים).

מחילות ומנהרות הר הבית

יא. מחילות תחת הר הבית. מחילות התת קרקעיות שמתחת להר הבית, מותר היה אפילו לטמא בטומאת זב ובע"ק להיכנס לשם כיון שהמחילות לא נתקדשו וקרקע הר הבית לא נתקדשה עד לתהום, אמנם מחילות שנמשכות גם מתחת לעזרה ופתוחות לעזרה עצמה אסורות לטמאים להיכנס בהן משום שדינם כעזרה עצמה (ש"ת רדב"ז סי' תרצ"א, הר הקודש עמ' שכ"ט, ש"ת צ"א ח"י סי' א').

יב. על כן בזמן הזה יש להיזהר מלהיכנס באותן מחילות הנמצאות מתחת להר הבית ממש מחשש שמא הן מהמחילות שהיו פתוחות לעזרה.

יג. מנהרות כותל המערבי. אולם מנהרות הכותל המערבי הפתוחות כיום לציבור, הינן מחוץ לכותל המערבי והר הבית ואין כל חשש להיכנס בהם (ספר הכותל המערבי פ"ד עמ' מ"ז).

הכותל המערבי

כותל הר הבית או כותל העזרה

יד. נסתפקו ונחלקו פוסקים קדמונים לגבי מציאות ודינו של הכותל המערבי העומד בפנינו כיום, האם הוא הכותל המערבי של העזרה עצמה או שהוא הכותל המערבי של הר הבית, וגם אם זהו הכותל של הר הבית, האם הוא הכותל המקורי של הר הבית שנתקדש בקדושת הר הבית, או שהוא הכותל של הר הבית אחרי שנתרחב הר הבית ע"י הורדוס והוא מההוספות שהוסיפו עליו וכותלי הר הבית האמיתיים הם יותר בפנים.

טו. כותל העזרה. יש הסוברים ונוקטים שהכותל המערבי של היום הוא כותל העזרה (ש"ת רדב"ז ח"ב סי' תרצ"א, ספר ארץ חיים יו"ד סי' רי"ז סל"ט, חיבת ירושלים עמ' רנ"ו, חכ"א בס' שערי צדק שער משפטי הארץ פ"א ס"ח, ש"ת שאילת דוד קו' דרישת ציון וירושלים), וממילא רחבת הכותל המערבי הצמודה לכותל היא בעצם שטח הר הבית ואסור לטמאי טומאות הגוף להתקרב לכותל המערבי בלי סדר טהרה.

טז. **כותל הר הבית**, אולם הרבה סוברים ונוקטים שהכותל המערבי הוא כותל הר הבית וממילא השטח שלפניו ברחבת הכותל אין בו קדושה כלל שהוא חוץ להר הבית (כפתור ופרח פ"ו, מהר"ם האג"ז בס' אלה מסעי), ואחרי הרבה מדידות וביירוים בזמן האחרון, הסכימו כמעט כל הפוסקים כדעיה זו (פאת השלחן, משכנות לאביר יעקב ח"ב ס"א, ח"ב דף ז', שו"ת אבני נזר י"ד ס' ת"ג תנ"א, שו"ת תפארת צבי י"ד ס' כ"ז, מועדים וזמנים ח"ח ליקוטי הערת לח"ה ס' ש"ג).

להתקרב אל הכותל

יז. מחמת כמה חששות לגבי קדושת מקום רחבת הכותל כנ"ל, יש שנהגו אל להתקרב ממש ליד הכותל המערבי אלא להתרחק קצת וכמו שיבואר.
יח. **ב' אמות**. יש שנהגו להקפיד להתרחק מכותל המערבי שיעור ב' אמות (שו"ת בית ירדב"ז ס' ל"ח) ע"פ הדיעה הס"ל שכותל המערבי הוא כותל העזרה (אות ט"ו). לכן צריך להתרחק מהכותל ב' אמות כדי שלא ליכנס ח"ו לשטח הר הבית בלי טהרה, ומבואר במשנה שכותל הר הבית היה מרוחק מכותל העזרה רק מעט (מדות פ"ב מ"א) ומאיזה טעם שיערו שאותו מעט היה רק ב' אמות (הר הקודש).

יט. ויש שנהגים להרחיק עצמם מהכותל ב' אמות גם לדיעות הס"ל שהוא כותל הר הבית (אות ט"ז), ומשום שקיים חשש שברבות הימים נעתקו הנדבכים ממקומם קצת (מועדים וזמנים שם).

כ. ועוד טעם משום שעובי החומה קדוש כלפנים (פיה"מ להרמב"ם פ"ו בית הבחירה ה"ט) ויותר ממה שאנו רואים נדבכי הכותל מעל הקרקע ישנם נדבכים גדולים בעומק הקרקע, והדרך לבנות כותל הוא כשמתרחב למטה ומתקצר למעלה, וא"כ כשעומד ממש ליד הכותל, יתכן שעומד מעל עובי הנדבכים הנמצאים מתחתיו וכיון שעובי הכותל קדוש, נמצא שעומד במקום קדוש של הר הבית שלא בטהרה (הגר"י פישר, אבן ישראל).

כא. ויש שביארו הטעם למה מרחיקים קצת מן הכותל מחשש שמא יכניס ידו או אצבעו בין האבנים שיש שמקפידים על זה (שו"ת צ"א ח"י ס"א) כמו שיבואר (אות כ"ט).

כב. **שמנים אמה**. יש הסוברים שלדיעה שהכותל המערבי הוא כותל העזרה, צריך להתרחק שיעור שמונים אמה מהכותל שהוא השיעור המירבי שיכול להיות שהיה בין כותלי העזרה לכותלי הר הבית (מהר"ט, הר הקודש עמ' רל"ו).

כג. **קנ"ה אמה**. ויש הסוברים שצריכים להתרחק מהכותל שיעור קנ"ה אמה שהוא השיעור המירבי שיכול היה בין כותלי העזרה לכותלי הר הבית (תרו"ט מדות פ"ב מ"א, הר הקודש שם).

כד. **למעשה**. לאחר שנמנו וגמרו הפוסקים שהכותל המערבי הוא בודאי כותל הר הבית ולא הכותל של העזרה, נוהגים כל העולם להתקרב אל הכותל בלי לחשוש שמא השטח לפניו הוא חלק מהר הבית וכך הוא המנהג העולם (אג"מ או"ח ח"ב סוף ס" ק"ג, וכך נהגו החו"א, הגר"ח קנייבסקי והרבה צדיקי וגאוני הדור), ומ"מ עדיין יש מחמירים להתרחק קצת כמו ב' אמות אף אם נוקטים שהוא כותל הר הבית משום טעמים הנ"ל, שאולי נעתקו האבנים ממקומם קצת (אות י"ט), או משום שהאבנים הטמונים בקרקע רחבים יותר ונמצא שעומד על עובי האבנים שיש להם קדושת הר הבית (אות כ').

כה. **מנהג לבית בריסק**. ידוע שמנהג בית בריסק הוא לא להתקרב כלל לכותל ועומדים רחוק ממנו ברחבת הכותל, וכך נהגו המהר"ל דיסקין והגר"ז הלוי, ואומרים העולם שהוא מחשש טומאת מקדש שמא הוא מקום הר הבית (אג"מ הנ"ל), אבל יש שמספרים ומסבירים את מנהג המהר"ל דיסקין משום בפעם הראשונה שהלך לכותל אחר שעלה מהעיר בריסק, כשראה את הכותל התחיל לרעוד והזדעזע כל גופו כשהוא ממלמל בפיו "והשימותי את מקדשיכם" - קדושתן אף כשהן שוממין, והרעיד בידי עד שהגיע קרוב להתעלפות, וכך קרה כמה פעמים, ומתוך חשש לסכנת נפשות מנעו בני ביתו ממנו להתקרב כלל את הכותל (בשם הגר"מ חרל"פ ששמע מאביו, ס' בזכרוננו את ציון עמ' ת"ב).

ביאה במקצת

כו. נחלקו האמוראים (גמ' זבחים דף ל"ג ע"ב) ועד הפוסקים אם ביאה במקצת שמה ביאה או לא שמה ביאה, דהיינו אם נכנס במקצת, כגון שהכניס ידו למקום במקדש שאסור להיכנס, האם הוא נחשב כביאה לעבור עליו באיסור כרת, באיסור לאו או רק איסור דרבנן. יש שפסקו שביאה במקצת לא שמה ביאה (המב"ם פ"ג ביאת מקדש ה"ח) ולכן טמא שהכניס ידו למקדש אינו עובר על דין תורה אבל מכין אותו מכת מרדות, ויש הסוברים ששמה ביאה וחייב כרת (הראב"ד שם).

כז. **להכניס אצבעות בין האבנים**. לפי"ד דנו הפוסקים אם מותר להושיט אצבעות או להכניס את הידים לתוך חורי וסדקי הכותל המערבי ובין אבניו, והוא מאחר שעובי החומה נחשב כחלק הפנימי שהוא הר הבית וכולנו טמאים וביאה במקצת שמה ביאה (משכנות לאביר יעקב ח"ב תמיד פ"א).

כח. **המתירים**. יש שהתירו להכניס אצבעותיו בין האבנים ממה טעמים, ראשית משום שעובי החומה לא נתקדשה אלא בגובה שווה לקרקע העזרה ולא במקום שהוא גבוה, והכותל שלפניו הוא במקום גבוה, ועוד משום שאולי אין איסור ביאה במקצת במחנה לוי, ועוד משום שרק בדרך פתח קיים איסור ביאה במקצת אבל מקום שאין דרך כניסה לא נאסר ביאה במקצת (שו"ת אבני נזר י"ד ס' ת"ג תנ"ב).

כט. **האוסרים**. אמנם ישנם החוששים לשי"ה הס"ל שביאה במקצת שמה ביאה, ולכן לא התירו להושיט אצבעות בין האבנים אלא אם כן טבלו במקוה בדקדוק הדין כטבילה מן התורה (משכנות לאביר יעקב שם, חו"א והסטייפלר, ארחות רבנו ח"ב עמ' קמ"ט), ויש שעוד הצריכו הערב שמש אחר הטבילה (ס' באר יצחק קדשים דף צ"ז ע"א, ארחות רבנו ח"ב עמ' קנ"א). ויש שאסרו לגמרי להכניס אצבעות או ידו בין האבנים משום שכיום אין מדקדקים לגמרי לטבול כדין עם כל הכנות והחפיפה הראויה לטבילה מן התורה.

ל.

הנחת פתקים בין אבני הכותל. רבים נוהגים להכניס פתק עם בקשה בין אבני הכותל כסגולה להיזכר במקום קדוש (שו"ת צ"א ח"י ס"ה), ומקובל שהאור החיים הק' נתן פתק לתלמידו (החיד"א (ע"פ מסורה)) עם בקשה לפרנסה לתלמידו ונתמלא בקשתו (ס' פדה את אברהם להר"א פאלאג"י מערכת ב' אות ט"ו דף ס"ו, ס' מסעות ירושלים מאמר יום שני עמ' צ"ד).

לא. ולפי השיטות המדקדקות לא להכניס אצבעותיו בין האבנים, יש לדקדק לא להכניס הפתק בין האבנים עם אצבעותיו כנ"ל, אלא יתחב אותו עם מקל וכדומה (ס' הרבי והמונקאטשער) באופן שלא יעבור על חשש איסור טומאת מקדש מתוך תקוה להיושע מהקב"ה למשאלות לבו.

להשתמש באבני הכותל

לב. **קדושתם**. אבני הכותל הקיימים מזמן בית המקדש יש בהם קדושה כיון שהר הבית נתקדש ועובי הכתלים כלפנים (קרי"ת ספר הל' בית הבחירה פ"ה), וכן מפני שנבנו משיירי תרומת הלשכה (ס' מקדש מלך, שו"ת אג"מ י"ד ח"ד ס' ס"ג), וכן מפני שהמקום קדוש ומכוון נגד שער השמים שהשכינה שרויה שם בקביעות (משכנות לאביר יעקב, ס' הכותל המערבי פ"ו) וזה אף כשנוקטים שהכותל הוא מכותלי הר הבית.

לג.

השתמשות באבני הכותל. מפני קדושתם, יש להקפיד שלא להשתמש בכותל המערבי לצרכו (ס' עיר הקודש והמקדש ח"ד עמ' ס"ז), כגון להניח ספרים וחפצים בפרצות הכותל, או לתלות מקל בין האבנים [ולא כמעשה שהיה שאדמו"ר תלה מקלו של כסף שם], וכן אין להישען עליו שלא לצורך מצוה (עיר הקודש והמקדש שם).

חיזוק במורא במקדש

לד. ולסיום, במקום לזלזל בקדושת המקדש לעלות שם בטומאה ולא בדקדוק טהרה כראוי, ולהחטיא אחרים לעלות בטומאתם (אות ה') ולהיכנס למקומות של ספק איסור כרת (גליון 337), ולנהוג שם מתוך קלות ראש והפקרות, אדרבה, יש לנו לחזק לדקדק במצוה 'מורא במקדש' ולכבדו כמקום קדוש ולמנוע מליכנס להר הבית, ואפילו על הכותל עצמו להקפיד על קדושתו בדקדוק רב כנ"ל, כמו שאנו רואים מהנהגת פוסקי וגדולי דורנו, ובזכות זה נזכה בקרוב להיכנס וליראות במקום המקדש בבנינו בקדושה ובטהרה, בשירה ובזמרה.

לע"נ וקנינו הרב הצדיק ר' דוד גאנז זצ"ל בעל צמח דוד תלמיד הרמ"א ומנהיג מפראג נפטר ח' אלול שע"ג ומנו"ב פראג

נתרם לע"נ ידידנו האב"ד הצדיק הרב חיים יצחק לבקוביץ זצ"ל בן יבלחט"א ר' דוד רוב שליט"א אשר עלה לגנוי מרומים אחרי יסורים שקיבלם ברצון בשמחה ובאהבה תוך כדי חיזוק לאחרים וקידוש שם שמים